

BRASYLS

Schuyt - Praetien/

Gehouden tusschen een Officier,
een Domine, en een Coopman, noopende den
Staet van Brasyl: Mede hoe de Officiere[n] en Sol-
daten tegenwoordich aldaer ghetraecteert werden,
en hoe men placht te leven ten tyde doen de Por-
togysen noch onder het onverdraeghlyck Iock
der Hollanderen saten.

Dit door een onpartydich toe-hoorder ghean-
noteert.

Ghedruckt inde West-Indische Kamer by Maerten,
Daer het gelt soo lustich klinckt alffer zijn Aep-staerten.

Anno 1649.

Domine. **Mijn Heer** / ten tyde doen ick daer was en had noch **Officier** noch **Soldaet** te klagghen / want wy alles wat ons hart lusten doen uyt het Landt konden bekomen.

Coopman. **Gelieft** wy te excuseren / **mijn Heer** / dat ick so ignorantelijck vrasch / waer by mach het toe komen / ofte waer aen schort het dat het de Compagnie nu soo tegen gaet / en 't schijnt datter voor de Compagnie geen geluck meer voor handen is ; 't welck ick ten hoochsten beklaech / alsoo ick al mede grootelicks gheintresseert ben / en garen soude hoozen en sien dat het beyde de Compagnie en al haere dienaers wel ginghe.

Officier. **Ick** twijffel niet **Monseur** ofte wy sagent al te samen garen / maer het is ter contrarie soo slecht / dat mijns dunckens de Compagnie qualijck te helpen is ; daer de Bewinthebbers selfs oorsaeck van sijn (die sulcken grooten macht op soo swacken **SCHOP** gestelt hebben) en haer **Officieren** en **Soldaten** soo schandelijck laten tracteeren / dat het qualicken te verhalen is.

Domine. **Ick** ben mede van die opinie / en mijns oordeels onse Bewinthebbers hebben haer gheweldich versien / dat sy niet gheaccepteert hebben die goede conditie welke ons vanden **Ambassadeur** van **Portegael** ghepresenteert wierden / soo wel voor als nae dat onse vloot vertroocken was / anno 1647. als anno 1648. maer men wilde doen alles hebben / en al wat den **Ambassadeur** ons presenteerde / hoe wel wy wel wisten dat het meer als ghenoech was / soo konden wy ofte wilde wy 't selve niet aen nemen / voor en al eer wy hoorde wat onse macht soude uyt gherecht hebben / want om de waerheyt te segghen / noyt sulcken vloot en van alles soo wel versien uyt dese Vanden is ghevaren / en ick kan niet gheloven dat al wilde men weder sulcken vloot uyt rusten / dat het niet mogelijk soude sijn om soo veel fraye **Officieren** en **Soldaten** weder by een te kryghen: alsoo wy doen ter tijt 72 Compagnie reducerden hier te Lande / met welke **Officieren** en **Soldaten**

ten wy doen ter tijt onse Vloot sochten te completeren / en
beneffens soo liet men niet open Trommel-slach door het gan-
sche Landt werben / maer dit alles konde het niet doen / maer
wy sijn genootsaeckt gheweest tot de Completacie vande sel-
ve Vloot te moeten pressen 7 Soldaten upt yder Compagnie,
in dienst sijnde van dese Landen; en hoe soude het ons nu mo-
ghelijck sijn sulcken machtighen Vloot weder upt te rusten /
ter wplen wy in so korten tijt tot tweemaal sulcke groote ne-
derlaghe hebben ghehadt. / 't welck niet alleen onder de Sol-
daten / maer selfs onder de Officieren sulcken schrick heeft
ghemaect / dat de principale Officieren en Raden selfs sijn
t huys ghekomen / die ick gheloof niet sullen soecken weder
derwaers te gaen.

Coopman. Vrienden naer dat ick upt V. L. discours ver-
staen / soo ist geen plesierighe reys voor de Officieren noch
Soldaten / en voor de Compagnie ist qualijck te redresseren / die
groote macht alreets versmolten / wat soude de Compagnie
ofte de participanten lusten om weder sulcke groote onkosten
te doen / allser geen hoop is om het Landt weder te winnen /
en ghelijck ghy seght dat Officier en Soldaet daer soo qua-
lijck ghetracteert werden / wie salder weder naer toe willen.

Officier. Siet daer vrienden ick heb een lijst gemaect hoe
den Officier en Soldaet aldaer ghetracteert wort / die kont
ghy lesen / en voor mijn die lust hebben om daer naer toe te
gaen sullen haer daer naer kunnen reguleeren / en of schoor
de Bewinthebbers ofte veele meenen dat de Compagnie so lich-
telijck te herstellen is / en dat het Landt van Brasijl soo ghe-
mackelijck weder te winnen soude sijn / maer mijns oordeels
ick sie daer geen raedt toe / maer om noch veel dupsenden van
Soldaten om den hals te helpen / en noch veel tonnen gouts
te consumereen sonder eenighe vruchten daer van te trecken /
dat soumen kunnen doen / maer ick wenschte wel dat eenige
die het redres so licht voor slaen / selfs eens wilde daer heenen
baren om oculare inspectie te neemen van 't werck / ick ghe-

loofdatten sy Colonel vanden Branden sijn sieckte krynghen souden.

Lyste der Tractementen vande Officieren en Soldaten in Brasiliën, wat Officier en Soldaet alle weecken tot kost- gelt wert ghegeven, en wat een Officier en Soldaet ter Maendt te goet kan houden.

C apiteyns gagie/ en vooz sijn Jongen	_____	106
Kost-gelt alle vier weecken	_____	48
		<hr/>

t' saemen 154.

Gaet af alle 4 weecken 't welck een Capiteyn ghegeven woort aldus in Brasiliës gelt 16 stu. vooz een gulden per weeck	_____	6 - 0
Noch aen Dibzes wpt het Magestijn	_____	6 - 0
		<hr/>

ter Weeck t' saemen 12.

't Welck alle 4 weecken bedyaecht Brasiliës gelt 48 gul.

Dese 48 guld. Brasiliës gelt maechen Hollands gelt	_____	38 - 8.
Soo dat hy alle maenden te kost ontfanght Brasiliës gelt	12 g. Hol.	- 9 - 12
Hy behoorde te ontfangen Brasiliës gelt	60 g. Hol.	_____
		48. 7. 0

Soo den Capiteyn die sijn biljet van dibzes wil verkopen/ 't sy aen Burger ofte Winckelier/ kan ten hooghsen maer 4 gul. 10 stu. vooz sijn 6 gul. sijn gen/ soo dat hy noch 6 gul. ter maent verliest/ soo ontfanght hy ter maent vooz kost-gelt	_____	42 g. Hol.	33 - 18.
Soo dat hy ter maent verliest aen sijn kost-gelt Brasili.	18 g. Hol.	14 - 2.	_____
			60 g. Hol. 48 - 0

Daer moet een Capiteyn een maent van leben / 't welck nochtrants weynich ghenoech is om een weeck eerlijck van te leben / alsoo alles biernaem soo dier is als hier te Lande / en ick sal 't non klaerlijck den wyfen wat een Capiteyn ter maent van nooden heeft op 't minste.

Vooz Kamer huys ter maent	_____	12 g.
Vooz wassen van sijn linnen ter maent	_____	8 g.
Vooz sijn Caessel	_____	40 g.
Vooz extraordnaris een kamee Wjns ofte Bier des daeghs/ a 24 stu. en 28. stu. de kan	_____	40 g.
		<hr/>

Dit is op 't minste Brasili. gelt	_____	100 g. Hol.	80 g.
Soo dat ick wil segghen/ dat soo een Capiteyn konde alle maenden sijn tracte-			_____

tractement met zijn kost-gelt ontfanghen / daer sonde oberfchieten Brasilijs - gelt

54 g. Holl. 43 - 4.

154 g. Holl. 123 - 4.

Soo sou hy te kost ontfangen naer Hollands gelt

30 - 16

154 - 0

Dan doch de Compagnie is wyser / en weet haer wissijt hier beter mede te doen / want als een Officier verlegghen is / en met dit slypne kost gelt niet toe en kan / en ghevoetsaecht wort hy Requeste te moeten verfoechen een maent tractement ofte twee te mogghen sichten / t welck hem per courtosie wort toeghestaen / doch sonder gelt te geben / soo wert hem gheordonneert sich te adresseeren aen den Commissarius bande Stuck-goederen / die zijn ses van buyten kan om een Officier in sulchen ghelegentheyt t vel ober het hoofft te haelen / en hem dan de Stuck-goederen soo buer aen te reetkenen / dat den Officier die sonder groote schaede niet kan gijnt werden : Soo dat hy dan ontfanght vooren maent tractement in Stuck-goederen naer Brasilijs gelt

106. Holl. 84 - 16.

Soo verliest hy aen Hollands gelt

21 - 4.

f saemen 106

Du soo hy dese Goederen wil verhoopen / en tot gelt soecht te maechen / soo sal hy ten minsten een vierde part moeten verliesen / dan sal hy ontrent behouden Brasilijs gelt

70. g. Hol. 56

Du ontfanght hy ter maent voer kost-gelt Brasilijs

42. g. Hol. 33 - 18.

Daer dat het soo besnoept is / behout hy voer een

maent tractement en kost-gelt Brasilijs

112. g. Hol. 89 - 18.

In plaets dat een Capiteyn sal ontfanghen voer zijn tractement en kost-gelt ter maent Hollands gelt

154

En ontfanght hy niet meer als

89 -- 18.

Soo verliest hy ter maent Hollands gelt

64 -- 2:

f saemen 154.

Voer dese 154 guldb. Hollands gelt / behoorden hy te ontfanghen Brasilijs gelt

192 10.

En hy ontfanght niet meer als

112

Soo verliest hy Brasilijs gelt

80 10.

Ende alsoo op t minste ter maent van tidden heeft toe seelich onderhout Brasilijs gelt

100.

En hy verliest ter maent voer dese fraude

Brasilijs gelt

80 - 10.

Soo sonder te maent oberfchieten Brasilijs gelt

12 Holl. 9 12:

192 - 10.

Merr

Men mach wel naer Brasilie varen om rijk te werden / die dese fabeur ghenieten en hebbent haer niet te beklaghen / hoe de Luytenants en Bendichs / ende rest vande Inferior Officieren ghetracteert werden / kunnen upt de voorgaende Reekeningh wel afmeten / ten is nu geen tijt voor een Militaer om daer rijk te werden / alleen voor de Hooge Raden en haer aenhanck / dat weet Colonel vanden Brande oock wel / daerom hout hy soo hart aen om die plaets te moghen bekleden / sookan hijt prijckel vande Gararapes schouwen ; en sal dan metter tijt deschrick quijt werden / en sijn voorzighetoleur weder kryghen / want alle die met de Brasilische Landstiecken hier te Lande komen / en konnen hier niet ghenesen werden / ten sy dat sy weder daer naer toe gaen / gelyck icker veele ghekent hebbe / die hier ginghen quynen sonder te konnen ghenesen werden / die soohaest sy daer te Lande quamen weder fris en ghesont wierden / 't welck ick oock den Colonel vanden Brande raden soude / om soo op 't spoedichste te moghen tot voorige gesontheyt te gheraecken / Probatum est.

Den armen Soldaet komt het meest op aen / die in plaets van 8 gulden te goedt te houden / maer 3 guld. 10 stu. op't hoochste te goedt houdt ter maent :
 Cerstelijck men belooft een Soldaet voor gagie ter maent _____ 8.
 En noch voor kost-gelt ter maent _____ 5.

t' saemen 13 gul.

Soo langhe als hy op 't Schip is om derwaerts te haeren soo heeft hy de kost / en kan zyn 8 guld. te goet houden ter maent / maer soo haest en is hy niet ghelandt ofte hy moet andere manieren leeren / want de Kock en schaft nu niet meer / elck moet nu sijn eyghen potjen koochen / en men geeft elck Soldaet zyn eygen Kantsoen / ende dat op dese volgende wyse :

4 pont Boot tot 3 stu. per pont. _____	stu. 12.
1 en een half pont Dleys ofte Speck 6 stu. _____	stu. 9.
1 kanne Bozt ofte Erten tot _____	stu. 4.
1 pont Stock-bis tot _____	stu. 5
Een mutsien Olie _____	stu. 4.
Half pintje Azijn _____	stu. 4.
Noch aen Gelt _____	stu. 5.

Somtwylen

Somkooplen woort oock Spaensche Wijn/ ofte Wandelwyn/ ofte Fransche
 Wijn tot rantsoen ghegheben / soo dat het Soldaten rantsoen ghemeenelyck
 ter weeck bedyaecht 43 stu. ter maent 8 -- 12.
 Nu woort hem alle maenden af-getrocken vooz zijn geweer/
 Predicanten/ Barbiers/ en andere beswaernisse/ ten minsten. 0 -- 18.

Soo woort hy ter maent belast 9 -- 10.
 Behout bande 13 guld. over 3 -- 10.

t'saemen 13.

En van dit arme Rantsoen woort de Soldaet noch bestolen/ behalven van 't
 gelt en brood (dat Godt betert weynich is) want hy met die 5. stupbers Bras-
 sies gelt / 't welck 4 stupbers Hollands is / niet meer mede hoopen kannals
 hier te Lande met 5 oortjens / want 't minste dat hy wil koopen / 't sy een
 Toebachs-pijp / ofte wat het is / daer moet hy een Hollandse stupber vooz
 gheben / en soo hy Mostert van doen hadt tot sijn Vleys ofte Speck / soo
 kan hy qualijck vooz een stupber soo veel kryghen / als hier vooz een Duyt /
 dan hy heeft het weynich van doen / want als sijn Vleys ghehoockt is soudet
 een Kackerlack wel mede wech loopen / o dat yder wist wat een ellendich lo-
 ven een Soldaet in Brasijl leijt ! ten is niet upt te drucken/ ick hebber soo mo-
 nich Soldaet hoozen wenschen / och die int Cass-huys mocht sitten te water
 en te broode in Hollandt ! hoe ghelucklich sou hy sijn/ hoe menich heb icker op
 straet ellendich sien legghen / die qualijck upt haer eyghen dreck konden kry-
 pen ! en die ellendighen hadden noch een schrick voort Cass-huys / want al
 die men na het Cass-huys brengt / worden gheveert als begraven / een
 Soldaet die in Brasijl int Cass-huys steck gheleght heeft / en hier weder
 komt / die machmen wel een Koodde letter inde Almadack geben/ en hy mach
 dencken dat hy upt het Daghebier verlost is / soude ick al het bedrych aen ge-
 tepkent hebben / ick had wel een Kiem Pampier van doen ghehad/ en mijn
 docht het omodich / want men het daghelijck hier ghenoech siet/ hoe Officier
 en Soldaet die t' huys komen van d'een nae d' ander gesonden wert om sijn be-
 talinghe / de Staten sendense aen de Kamers / de Kamers sendense weder
 nae de Staten / van sijn de Reekeninghe niet te verstaen / ofte altyt schortet
 wat aen/ en men beswaert de Reekeninghe niet 't gene de luyden noyt gesien
 ofte ghehadt hebben / en trecken de luyden vooz haer kost gelt op de t' huys
 reys 63 gulden af / en t' huys komende wippen sy geen gagie / hoozt eens de
 klachten der Weduwen die t' huys ghekomen sijn / en haer Mannen in de
 Compagnie dienst verlozen hebben / eenighe hebben moeten 't gelt bedelen om
 haer Passagie te betalen / jae veele kommen upt het Landt niet komen vooz
 ghebreck/ al souden de luyden van honger op straet sterben met haer kinderen/
 ten sy dat sy haer vrecht eerst betalen aenden Hooge Raden / en konnen sy
 upt Landt niet/ jae ick hebse ghelient die genoech te goet hadden aende Com-
 pagnie, die tot de begraevenisse van haer mans niet een duynt konden kryghen /
 soo datten sy haer klederen hebben moeten berkoopen/ om haer mans te laten
 begraven.

Want de Kerck-meesters willen eerst betaect sijn eerste de gront laten bree-

ken / en soe inde Kerck een graet saet openen / salje 60 gulde moeten geben / op 't Kerck-hof 30 gulde ; die dit niet kunnen betalen worden op 't strant begraven by 't Gast-huus / daer der menich waer (eer hy lout is) wort inghe-
stopt / dat haer Godt vergeben wil.

Coopman. Hoe is daer soo gheselt. / Godt berouwe my dat ich Spaens
spreek / de Dinsdel mach vooz Officier / ofte vooz Soldaet nae Bratijl va-
ren / nochtans ist vooz desen beide vooz een Officier en Soldaet daer goet ge-
weest / ich hebber veele ghekent over 10 a 12 Jaeren / en noch korter ghe-
leeden / dies huys quamen / en al by groote keeckeninghe aende Com-
pagnie te goet hadden / en brachten noch al veel silberwerck en Juweelen /
en ghest mede / en mi soo ghy seght. Iffer niet als armogde te halen / dan ick
heb verstaet dat Colonel vanden Brande mede al veel soo 't huys ghesonden
heest / en goet goet mede ghebracht heeft / en ick heb waer segghen dat
hy heymelijch sijn Ancker ghelicht heeft / en is sonder consent dewz ghegaen /
is dat waer ?

Domine. Dat is niet want datter Officiere en Soldaten van daen ghe-
kome sijn die veel goets mede ghebracht hebben / want het Landt van Bra-
siliens / ofte de Portogysen waren soo rijck dat de ghemeene man sijn silbere
Scheffere daghelijck ghebruichten / en Distoletten en ander gont soo planteyt /
dat een stuck van achten min als een schellinge hier gheacht wierdt / en doen
waren de Portogysen by ons geacht ghelijck de kinderen Israels by Pharao /
by wilsen niet hoe by de Portogysen genoegh konde plagen / en by maech-
ten niet meer werck vande Portogysen / als de Turcken maechten vande ghe-
bangene Christenen / niet dat wyse verhoorten / maer sy waren genoegh
onse slaven / doen waren wy meester van 't Landt / dat doen Officier en
Soldaet prospererde / was niet te verwonderen / want de Portogys niet
seggen konde dat pers sijn eygen was / Gas sijn leben selfs niet / noch sijn
Vrou / noch dochters / noch sijn bee / Kalkoenen / Hoenders / ofte wat
om ofte ontrent sijn plantagie was / reekende den Officier en Soldaet als
haer eyghen / doch de Hooge Staden hadden mede haer prachtijcken / want
de Molens qualijck soo veel suetker en konde malen / als de Portogysen van
doen hadden om de Hooge Staden en haer aenhanch te contenteren / om van
tijt tot tijt niet overballen te werden / soo dat de Portogysen doen onse slaven
waren / en haer goet maer als ter leen besaten / en niet langer als het ons
gheliefde / ofte tot dat wy eenich discontentement naemen ; doen leefde ons
volck in alle wellust en oberdaet / niet weetende waer mede men wilde te vreden
sijn / maer de Portogysen die mosten haer naeu behelpen / met Bacheljau /
Sardijn / Kirap / ofte Camerou / als wy met het beste ons qualijcken kon-
den vergheueghen / so dat de Portogysen ons Jock by swaerder gemaecht
wierdt / als het Spaensche Jock ons opt gheweest is / en veele andere din-
gen meer. Vanden Branden sijn gelegentheyt is my onbekent.

Coopman. Onder Correctie Domine dat ich in you reden val / hoe wat
kondemen de luyden meer op leggen / als sy het al tot haer wil en gebuyck
hadden / ghelijck ghy seght / en waren sy dan noch niet te vergenoeghen /
so geeft het mijn geen wonder / dat de Portogysen de wapenen inde handt
ghenomen hebben / om haer selven van soo swaeren Jock te ontlasten / wat
hebben

hebben wy ghedaen ten tijde van Drey Maer. Die eerste maer het thierende / en hebben wy dat niet de wapenen niet gherescheert tot deser hardighen dach / al hoe wel de Koninck van Spangien onse Sonberexne Koninck was / daer en teghens de Portogysen by ons maer gheronquestoert waren / en soo gheoppesteert ghelijck haben / en niets in eygendom niet rust te konnen besitten / ghelijck ghy seght / wie ofte wat narre soude 't selve niet doen / 't gene de Portogysen ghedaen hebben / hoe kondemen de Luyden sterck plaghen / ofte trammiseren.

Officier. Iae doch de Officieren en Soldaten hadden wonderlijcke prachtijcken om de Portogysen te plaghen / als wy versochten 't geene onredelijck was vanden Portogijs, 't sy om sijn Dyon ofte Dochter tot ons vermaech te ghebruycken / en als ons dat ghewoogert wiert / soo wisten wy door de bene ofte andere middel de Portogijs voer een trapdoor te verklaren / sijn huys te plonderen / ende te verdestrueren alles wat hy hadde / soo dat de Portogijs moeste bluchten / en wel dat hy het leven daer af brachte / sonder sijn selfs te konnen ofte te durven hornen pnygeeren / en noch andere prachtijcken / en dat ghy Monsteuz gehoort hebt dat Colonel vanden Brande veel goets 't huys ghesonden / en mede ghebracht heeft / dat kan niet mindet sijn / hy heeft lustich ghenegotieert met supcher / en feritie / en dat hy sonder afschept werch ghegaen is / kan hy niet beteren / want hy vande Kie te luywaert ghedreven is / en hy sal de Staten wel een praetsen wijs maechen / soo sy 't maer ghe-loven willen / die eerste non Valer, en hy heeft oock veel goet geerft van sijn Officieren van sijn Regiment / al wast hem niet by testament gemaecht / soo kan een Colonel rijck werden.

Coopman. Maer ick bid u mijn Heer ghelieft my eens te seggen wat daer van is / hier heeft men ons altijt wijs gemaecht dat de Portogysen soo quaelijck met ons Dolck gheleest hebben / en ons Dolck soo ghetrammiseren hebben / en nae dat ick van D. L. verstaer / soo hebben ons hotel 't selfs gedaen / en de Portogysen ghedwonghen tot de weer-waech / en hoe kondemen de Luyden voer verraders verclaren / ofte plonderen / ofte doen bluchten / sonder haer selven te durven pnygeeren / wat wasser noch Kest noch Justicie sut Landt / als de Officieren dat mochten doen / soo waest geen kunst rijck te werden.

Officier. Iae daer was wel Justicie int Landt / maer was soo blind als een moloch / en konde niet sien / noch vatten / was alleen voer de ongheluchighe : nu als wy een Portogijs wilde plonderen van alles wat hy hadde / soo namen wy een van sijn Regeros die wy sijn les leerde / met belofte van hem by te maechen / ofte eenighe andere perswasie / en dan konterseyte wy de Signioz sijn handt / en schreben dan eenich verract aen sijn naeste vrienden / ofte pers dat mochte strecken tot naedeel van onse Regeringe / en dan intercepieerde wy de Regero op de wech / die dan niet een kleyn dreygement swoer dat sijn Signioz hem die selfs hadde ghegheben / en dat wisten wy van soo te besteecken / dat het gerucht de Signioz ter ooren quam / dat hy juist soo veel rijts had om het te ontbluchten / want al hoe wel hy sijn selfs by hende / en ganseh onschuldich was / soo wist hy wel dat so hy sijn selfs by pnyge wilde stellen / dat hy een doot man was / want wy hadden ons Dolck altijt ghe-

weet / die om een beallijng souden gheswooren hebben / dat het vercken goetlic
was / dit was ghenen / en die wy hadden een ander praectijck / t welck
niet beter was / wy sieten eenich gheweer heymelijck door ons eyghen volck
inde Portogijs sijn huys berbergen / t sy een Dier-Koer / Disool / deghen /
ofte eenich ander wapenen t welck wy dan niet weynich soeckens haest wi-
sten te vinden / en dan wasser niet dat de Portogijs konde excuseeren van ver-
raet / want de Portogysen mochten niet soo veel als een jonjaert in haer hu-
sen hebben / ofte dat gheweer ghenocmt wiert : ofte sy was een verrader /
en alles wat sy hadde wiert tot buyt gheghebet / ofte gheconfisqueert ; ja
de Portogijse weduwen alse rijck waren / soo waren de Officieren en Sol-
daten haer erfghenamen / by levendige lyve / door de eene ofte andere praec-
tijck wisten wy haer te plonderen / en wy konden dat punt op t naeuuste te ex-
cuteeren / alsoo het door den Officier / Soldaet / en Piskael / seer profytelijck
was / naer nu valter niets / noch door d' eene / noch door d' ander / als
groote ellende sonder ophouden.

Domine. Ten is niet te verwonderen / en ick heb het altyt ghezeest dat
het soo gaen soude / als ick overdencke de groote overdaet en wellusten / daer
ons volck in gheleest hebben / soo ist niet te verwonderen dat Godt haer ghe-
straf heeft : als ick ghedenck aen die groote massacre die ons volck hebben
ghedaen in dat Landt / sijn grouwelijck / nae datmen de luyden 6 a 7. weer-
ken ghebanghen ghehadt heeft tusschen 60 a 70 personen / brenghmense als
te ghelijck int bos / en laten se vande Cappovers op t grouwelijck vermoor-
den / sonder de luyden te condemnereen / ofte de doot aen te segghen / wy
dat sy haer tot sterben hadden mogen bereyden / maer ter contrarie / maecht-
men de luyden wijs datmen se by soude stellen / en aen haer eyghen plaetse in
salvo souden conuoperen / met sulcke actien hebben wy de rechtbaerdigh
straffe Godes op onsen hals ghehaelt :

T welck nu dijsenden van onnosse Soldaten moeten ontgelden / doch
Godes straffe sijn rechtbaerdich.

Coopman. Domine dat de luyden niet en wisten dat wy het patria / ofte
de Compagnie wel toe ghedaen waren / sy mochten dencken dat wy vande
Portogysen ghesupert waren / om des Compagnie ongeluck te propheteren /
dan alsoo wy de waerheyt seggen / en niet anders praten als het gene de we-
relt meer als te veel bekent is / soo moet ick dit niet vergeten / t is haer Hoogh-
Moog : oock wel bekent / de dagelijcke klachten der weduwen vande ghe-
diebe Officieren / hoe Godloos sy die haere keeckeninghen beswaert hebben /
en mijn heer Schaedé sal t selfs bekennen / want hem niet een keeckeninge
ter handt komt ofte sy vinter fouten aen / en datse eens hoorzen wat solacie-
ment de Weduwen daer kryghen / t sou pon de haeren doen ober endt rypen /
en alsoo ick al by wat diep aende Compagnie gheintresseert ben / soo hoop
ick dat alles noch ten besten komen sal / maer als ick het overdenck dat ons
volck daer soo qualijck gheleest hebben / soo geeft het mijn geen wonder dat de
Compagnie geen beter succes heeft / ick wenschte wel dat de Bewinckebbers
de presentacien vanden Ambassadeur van Portogael hadden aengenomen / hoe
wel wy de selve kleyn gheacht hebben / ofte dat de Bewinthebbers nu een mid-
del wilde veraelmen om het Landt van Brasijl of te staen / en aenden Koninck,
ofte

ofte aende Brasiliſche Portogalen 't ſelbe wolden verkoopen / op de beſte en
 proffpeligſte conditien die men ſouden konnen accorderen / 't ſon beyde goedt
 ſijn voor ons volck dat noch daer is / en voor de Participanten mede / ick
 ſou liever een half ey hebben als een ledighe ſchel / 't ſou licht meer importeren
 als nu de actien gelden / want ick ſie dat het een ongheneeffelijcke woude is /
 en dat al wat middelen van ghewelt wy aentwenden om dat Landt weder te
 winnen / te bergeefs ſijn / ſoo dat het beter waer dat wy de Aliancie met Por-
 togael vaſt ſtelben / ſoo ſouden wy de Brasiliſche handel oock noch continue-
 ren / door eenighe factoorz die wy tot Libona ſouden konnen houden / en
 wy mochten hoopen / door een goede Negotie weder te winnen / 't geene wy
 door de quade Aegeringe bande Bewinthebbers aende Compagnie verlorren
 hadden / want wy de Portogaelſche handel niet konnen miſſen / en de ghe-
 meente daer meer aenghelegghen is / als aende Weſt-Indiſche Compagnie / en wy
 mochten dencken dat wy van 't Dagebier verloſt waren / ofte ſoemen ſeggen
 mach van 't Brasiliſche Purgatorium.

Officier. Monsieur tertoylen **D. U.** de mont van de hel het Purgatorium
 noemt / al hoe wel ick noyt hebbe konnen gheloben datter een Tartia was /
 ſoo moet ick nochtans bekennen dat **D. U.** het de rechte naem gegheben hebt /
 want het heeft Hollandt wel ghedient tot een Purgatorium / niet alleen om het
 Landt te ſupieren van alder-hande gheboefte / maer ſelfs voor de groote van
 't Landt / ſoo haest als sy haer Sonen ofte pemaent van haer Maechtſchap
 hadden / die sy hier niet konden regeren / die gaf men datelijck een groote cha-
 rgie / ofte sy daer bequaem toe waren ofte niet / en men ſondtſe naer Braſijl
 ghelijck icker veele ghekent hebbe / en ſoude konnen noemen / doch om redenen
 falſe verſtopghen / die niet als menſchen daer gheleeft en gheregeert hebben /
 maer als een deel Dupbels / het is haer Hoogh Moog : genoegh bekend ge-
 maect / hoe de Hooge Raden daer gheleeft hebben / en wat dieſe ſtucken en ti-
 rannie sy ober ons volck ghezuypſat hebben / en hoe Godloos de Militia daer
 ons eyghen volck tracteert : ghelijck noch kortelinghe den Capiteyn Lefebure
 gheſchiet is / 't geene t' lange ſoude ballen te verhalen / men woude den Capiteyn
 hanghen en billen / en men maecten de Gemeente wijs dat hy de eenighe
 oorſaek van 't verlies bande Batalie was / gehouden den 19 april 1648. maer
 de Capiteyn dede anders blycken / men verhoedt alle Advocaten / Procureurs / en
 Notariſſen geen Den op 't pampier te ſetten / tot des Capiteyns defenſie / doch hy
 redder ſijn ſelfs daer luſtich deuz / ſoo datſe op 't leſt wel gewilt hadden dattu
 ſijt / noyt begonnen hadden / en konden hem niet een hair krencken / en is
 met vyve wil t' huys ghekomen / daer hy wijsſelijck aen dede / want anders
 ſoumen hem met Drias byzehen int belt gheſonden hebben / om haere God-
 loſe actie te bedecken / hier was vanden Branden Lucifer in dit werck / ten
 leſten onthielden sy de Capiteyn ſijn ſtucken / die hy tot ſijn defencie overgeghe-
 ven hadde / maer alſoo ick verſtaen hebbe dat hy Coppe Nutentijck ghehou-
 den heeft / ſoo ſoude ick hem raden die te laten dzucken.

Op dat al de werelt oordelen mach het ongelijck hem aenghedacn / en wat
 redzes krijchmen hier ober by haer Hooch Moghende , niet met allen
 tot noch toe / maer ick vertrou dat haer Hoogh Moghende 't ſelbe noch eens
 ſullen te rechten examineren / op dat ſulcke Godloſe tiranyie hier namaels
 moghen

moghen dooz gheschiet worden / ghelijck 't Proces van Monsieur de Vriés,
en andere meer.

Domine. Ick heb oock noyt Dagebier ghelooft / maer dus doende sou
ick wel gheloben dat Hollandt een Dagebier ghehadt heeft / niet om dat het
sijn selfs daer dooz van alle gheboefte heeft ghesupvert (die wy noch Godt bee-
tert meer als te veel hebben) maer 't heeft ons berooft van veele vrabe Officie-
ren en Soldaten / en van een onghelooftelike Rijckdom / en alles wat wy
daer nu nae toe senden / 't sy goet ofte quaet / 't blijst al / soo dat het niet
recht de Hel mach ghenoeint werden / en ick ghelooft ghelijck ghy gheseght
hebt / en 't is waer / de quade regeringhe is de eenige oorsaeck daer van / dat
nu alles verlozen gaet / niet alleen de quade regheringhe in Brasijl : maer selfs
hier te Lande vande Bewinthebbers , die malkanderen bedrooghen en befoo-
len hebben / elck oft het meeste / soo wie dat aende regeringhe van 't Dagebier
konde gheraecken / hier te Lande van een Christen schier tot een Dupbel her-
anderde / want soo haest wierde hy niet Bewinthebber , ofte hy was datelijck
soo trots en hobaerdich / en hart-hartich / dat men hem qualijck konde spreec-
ken / en het klaghen der armen hem niet eens aen en troeck / 't welck Godt
te klaghen is / die ick hoop haer harten sal buyghen / op dat sy de noot der ar-
me klaghende eens moghen te rechte helpen / daer ick Godt om sal bidden /
ick weet noch heel wel hoe vanden Brande het aen Rio-grandó liet legghen /
daer soo menich fraep Soldaet doot bleef / daer was hy de eenighe oorsaeck
van / en op 't protokol van Graef Mauris staet hy dooz een seugenaer ghere-
gistrceert / en willen de Zeeuwen van desen man een Saynt maecken / dat is
niet wel moghelijck / want sijn bloode en hypocryte actien / de gemeine man
te veel bekent sijn / dan ick sal hem laten dooz 't geene hy is.

Coopman. Domine blijft het daer al datter komt / soo en ist niet raetsaem
datmen pets daer weder naer toe sendt / waert dan niet best ghelijck ick ghy-
seght hebbe / dat de Bewinthebbers resolbeerde of te staen van Brasijl , en dat
op soo goede conditien als men soude konnen accorderen / want soo de saeck dus
lange blijft hangen / en datmen niet met de Portogysen , 't eene ofte het an-
der accoozt maecht / ofte datmen op 't spoedichste geen sufficient secour ver-
waers en sendt / soo sullen de Portogysen , (ofte met geweld) 't selbe Landt
bermeesteren / ghelijck sy Angola ghedaen hebben / ofte ick breec dat de
Soldaten dooz ghebreck en armoede sullen ghenootsaecht werden te doen ghe-
lijck die van Sr. Thomé ghedaen hebben / 't welck groote schade soude sijn
dooz de Compagnie , en participanten / maer 't sou de Bewinthebbers dienen
tot een excusie / alle dinghen dient niet gheseght. Ick heb mede verstaen dat
tot Lisbona een Brasijlsche Compagnie is opgherecht / die seer machtrich is /
en datse verboden hebben / dat geen Caravellen ofte barchen meer op Brablie
sullen varen / tot dien epnde sy gheresolbeert hebben niet als met blooten van
30 ofte meer ghemonteerde Schepen / alle haer Coopmanschappen derwaers
te senden / die als dan de supcheren daer weder sullen laden / en buyten twijf-
fel soo sullen die Scheepen / noch van des Koninckis Gallioenen gheconbo-
peert werden / met welcke Blooten sy begunelijck haer Soldaten en Coop-
manschappen / jae alles wat sy willen sonder perijckel daer gins en weder
sullen brenghen / en ick breec datten sy haer soo wel te water als te Lande dan
sullen meester maecken.

Officier

Officior. Monsieur daer en heb ick noyt van ghehoort / soo dat waer is dat de Portogys niet anders en sullen baren als met sulcke machtighe Blooten / soo en ist niet alleen met de Compagnie ghedaen / maer met onse Zeeusche Capers mede / die dan oock niet sullen op doen / maer ter contrarie sullen selfs groot perijckel loopen van ghenomen te werden / ick danck Godt dat ick in 't patria ben / en had ick mijn gelt bande Compagnie ick souse bedanken / dan ick sal mijn betalinge soo wel kypghen als vanden Brande die sonder reetkeringe t' huys ghekomen is / ofte consent / en ick heb verstaen dat hy op sijn Italiaens twee Zabies hout / die alse quaet van hem hoozen sprecken / t' volck datelijck willen den hals breecken / maer ick hoop dat hy en sijn Zabies lustich haer loon sullen kypghen / ick kender al eenige soose maer hem niet sijn Zabies konnen niet ghelegentheyt aentreffen / hem een dachbaert belofst hebben / en dan mach hij t' Hof gaen klagen / en daer is den ducker Breeckbest dien langen guyt / die duchte dat Capteyn Lefebure gehangen was / doch dat was nae een Copie van seckere brief dooz vanden Brande ghesonden / aenden verloopen dieffche sijn Notaris Laporte, was ick als Capteyn Lefebure hoe wou icksse de hoozens korten / doch bozghen is geen quijt schelden.

Domine. Mijn Heer daer soue Kreden toe hebben / om haer te bedanken / alse pou pou gelt gaben / maer ick kender soo veel die al lange t' huys gheweet hebben / en sy hebben noch niet een duyt ghekzeghen / en ick breecs van uwtent-wegghen datje niet beter baren sult als de andere / want de Bewinhebbers teghenwoordich niets en betalen / jae selfs die haer Permingshen of lijfrenten ghedaen hebben / konnen hier intreften niet kypghen / al vasten sy daer naer / jae de Weduwen die haer Mans en kinderen in haer dienst verlozen hebben / die latense loopen dat schanden is / en treckent haer niets aen / t' welck de ghemeente seer verbittert / dat al wilde men weder volck daer heenen senden / qualijck remant daer weder nae toe sal willen / terwolien dese klachten t' gheheele Landt deuz loopen / dat men de Luden met sulcke valsche reeckeninge t' huys sendt / die mijn Heer Schade selfs niet verstaen kan / al sijnse noch soo wel tot haer hoordeel ghemaecht / mede staet te breefen / dat soo haest de Portogys Bloot die nu ghereet lept om alle daeghen t' sepl te gaen / die daer ghekomen sal sijn / dat het Keesif het op gheben sal / soo is te breefen soo al dat Volck t' huys komt / en dattense niet datelijck betaelt werden / dat het licht eenighe Bewinhebbers t' leve mocht kosten / en andere op roeren meer / t' welck Godt behoeden wil.

Coopman. Zienden dat breecs ick oock / dat soo het Volck op de Angoalsche maniere t' huys souden komen / met gheslote Reekeninghe / dat het niet ghenoechelijck vooz de Bewinhebbers soude sijn / want ick niet weet waer de betalinge van daen soude komen / alsoo de Compagnie in langhen tijt geen retouren heeft ghekzeghen vooz al het geene sy daer naer toe hebben ghesonden / en teghenwoordich is haer credijt soo kranck als het mach / soo dat het al quaet Bewinhebber te sijn is / al ist dat hy noch soo eerlijcken man is / soo sal hy suspekct ofte sijn lijf qualijck secker sijn / soo al dat Volck t' huys komt / t' gaet hoe het wil / t' sal een buyt huys maecten / en ick weet niet hoe sy t' stellen konnen / om het te redresseren het werck is soo verbzodt / en soo verwert / dat het niet in sijn fatsoen te brenghen is / recht upt ghesep
daer

daer is geen helpen aen / daerom soo segg ick noch mijns dunckens / dat het best waer hoe eer hoe beter / eer het te laet wert / dat de Bewinthebbers den Ambassadeur goede conditie souden voor stellen / en laten het Pruzagozium haren / en latent die regeeren / die daer beter verstant van hebben als wy / en beter proffijt daer by weten te doen / want ick niet kan gheloven / al doen wy daer noch soo veel kosten toe dattet ons soo veel proffijt sal renderen / als het de Portogysen doen sal / alsoo wy daer niet in gheloven / maer onse beuzers sijn wel ghehoer gheworden / en onse haebe Officieren en Soldaten mede / 't welck ick het grootste verlies reecken.

Domine. Monsieur en vriend / 't genee D. I. proponceert is wel goet / en 't sou wel het profytelijckste sijn / als 't niet fatsoen gheschieden konde / maer het is een materie van staet / om het den Ambassadeur aen te presentereen / dat sullen de Bewinthebbers niet doen / maer sullen op sijn beloop laten staen / en de garnisoenen al soertjens uyt de hant boeden / tot dat het met Brasilie gaet ghelijck het met Angola , ofte St. Thomé ghegaen is / 't welck niemant te kopen is als de Bewinthebbers , die heel wel wisten dat soo de Portogysen Angola , ofte St. Thomé eens quamen aen te tasten / ghenoech verlozen waren / 't genee haer van tijt tot tijt ghenoech gheadviseert is ghetweest / sodat de Bewinthebbers int minste niet te beklaghen sijn / maer ick beklaech de participanten / weduwen en woefen / die daer ten hoochsten by gheintresseert sijn.

Officier. Domine ick verstaec heel wel watje meent / al segge 't niet / poumeninghe is dat al gaet de Compagnie te niet / dat de Bewinthebbers , al verliesen sy de naem van Bewinthebbers , noch eben wel rijke Coopluden sullen bliuen / en haer schade met de naem van Bewinthebbers , te ghelijck wel vergijeten sullen / maer gdelijck sijn seght / weduwen en woefen / en particuliere gheintresseerde / sijn te beklaghen / en waer ick betaelt ick liet violen sozghen / en al wilde de Compagnie ofte Staten weder een Vloot derwaers senden / soo wil ick wel sweeren / dat ik niemant inde weech sal sijn / ghelijck ick gheloof vanden Branden meede doen sal / maer Colonel Haultijn wilder met haecht weer naer toe / als hy in Schop sijn plaets mach commanderen / en waerom Haultijn anders soude 't huys ghekommen sijn / kan ick niet bedencken / alsoo sijn Regiment noch compleet by de andere Regimenten te seggen is / dat mach hy sijn Soldaten en erpen boeten danck weten / want in sulcken gelegentheit / een paer boeten twee paer handen waerdich sijn.

Coopman. 't schijnt vrienden datje de moet verlozen geeft / en nae D. I. segghen soo ist te laet om de Compagnie weder op de been te helpen / en offe ons beklaecht / wat helpt ons dat / daer sijn wy niet van verbeterd / noch het doet tot de saeck niet / men had die groote fouten in tijts moeten boozhomen / doen het noch te remedieren was / en sulcke misbruycken ghestrafte hebben / was de Justicie blind / ofte dat die daer niet achter konde komen / 't schijnt dat de Predicanten niet ignozant waren van dese grove fouten / waerom hebben sy die niet bestraf / soo wel inde Regeerders als inde Gemeente / ofte 't selve de Bewinthebbers , ofte haer Hoogh Moghende in tijts bekend gemaccht / die 't selve wel souden boozghekommen hebben / dan 't schijnt dat het nu te laet is / derhalven soo konnen de Predicanten haer niet excuseeren booz

Gode

Godt noch de menschen / alsoo het haer ampt is / sulcks soo wel inde obern heden als inde gemeente te bestraffen.

Domine. Onder cozzectie Monsieur 't is beyde haer Hoogh Moghende ende de Compagnie ghenoech bekent ghemaect / niet alleen de fouten / maer de Persoonen selfs die hier bande oorzacch sijn / als de Hooge Raden die t' huys ghekomen sijn / de Heer van Ceulen, Bas, Bulltraeten, Hamel, en wat woerter inghedaen / ofte wat isser inghedaen / in alden tijt datten sp t' huys sijn gheweest / soo veel als niet metallen / sy hebben haer te rijck ghestolen / dat wist de President van Wijngaerden oock wel / die om een duysent gulden ofte twee vooz sijn particuliere pzooffijt / de Compagnie soo veel hondert duysenden schade heeft ghedaen / dan daer sijnder Godt betert soo veel inden Hago sou ickse al te mael noemen / soo dienden ick wel een heel Register te maecten / doch 't is de ghemeente meer als te veel bekent wat cozzuptie daer om gaen / 't welck wel op een quaed eynde mocht uytloopen / soo daer niet in versien woert / en of de Hooge Raden die nu in Brasijl sijn 't beter ghemaect hebben als de voozgaende / sal men best vernemen alsoe t' huys ghekomen sullen sijn / 't mocht ter soo Rechtvaerdich toegaen / den goede Heer Beaumont sou niet te huys ghekomen sijn / maer dat Landt kan niet lyden dat die de Compagnies welbaert soecken / daer lange blyden : en het is des Compagnies eyghen schult / hadden sy Graef Maurits daer ghelaten / ten waer hier noyt toe ghekomen / men ruste niet vooz en aler sy hem t' huys hadden / en nu siet men hoemen ghebaren is / en Monsieur wilt men nu de Predicanten de schult geben / dat is van D. I. een groot mistandt / maer datje seyden dat de Hooge Raden / en de Hooghste Officieren noyt sozge en hadden gedraghen / maer dattense de Soldaten haer eyghen wil te veel gaben / niet en dwonghen ter Kercke te gaen / om Godts woort te hoorren / maer ter contrarie soo saeten des Sondaechs de Hoerhuysen vol / ende Kercken waren ledich / tot groot leetwoesen bande Predicanten / Ick heb meenich Predicatie ghedaen dat ick geen 20 toe-hoorders ghehadt hebbe / en hebben de Hooge Raden niet verboden dat men eenighe texten niet en souden Predicieren / en eenighe Psalmen / en hebben sy den Predicant Ascambius niet ghedwonghen op stoel sijn boozighe Predicatie te recantereeren / vooz de gansche Gemeente / en nu soo schandelijck t' huys ghesonden / soo dat de Predicanten soo wel als de Portogysen 't Jock swaer ghenoech halt / en of men de Predicanten de schult geeft / en of men de Portogysen nu vooz verraders schelt / 't is al eben veel / die de oorzacch van 't gansche werck sijn is ghenoech bekent / latense die straffen tot een Exempel / op dat sulcke Godlose tirannie ober ons eyghen Patie / en Compagnies dieverie mochte vooz ghekomen werden / en of men de Luyden hier wilt doen gheloven dat de Portogysen ons Volck soo qualijck ghetracteert hebben / soo kan dit de werelt soo niet verblinden / ofte een peder woet wel beter / dat sou eben en alleens sijn ghelijck of de Spangiaert een Martelaers Boeck wouden laten drucken / hoe de Hollanders en Zeeuwen haer hier ghetracteert hebben / soo doen wy bande Brasilische Portogysen, wy sijn in haer Landt ghekomen met ghelove van wapenen / haer Steeden en Kercken uyt gheslondert / en veele duysenden van menschen doot gheslaghen / tot dat de Portogysen sijn ghenootsaecht gheworden / haer onder onse Regheringhe en bescherminghe te begheben /

begheben / ghelijck sy gheweest sijn soo lange sijn Excellentie Graef Mauris daer geregeert heeft / maer soo haest en is sijn Excellencie niet wech gewoest / ofte de Hooge Raden hebben de Portogysen het Jock soo onberdzaeghlijck gemaccht / dat het niet alleen de Portogysen , maer selfs Godt verdrooten heeft / ~~en~~ wy komen niet ontkennen / maer weten wel dat Godes straffen rechtbaerdich sijn / en dat Godt ons dat Landt maer Conditionaliter te besitten ghegheben hadde.

Mits dat wy de Heydenen met een goedt leven booz gaen souden / en op de rechte wech brengen van Godt te leren kennen / en sijn gheboden te onderhouden / sonder die te buyten te gaen / eben also gaf Godt het Landt van Canaan aen Israeel te besitten / mits Conditie datten sy haer niet en souden besondighen aen de Goden / ofte dochteren der Heydenen / maer dat sy hem alleen souden dienen sonder syne gheboden te overtreden / ofte dat syse weder wilde wy-roepen van al het gene sy haer te besitten ghegheben hadde / op die selve conditie hadde Godt ons in Brasijl ghebracht / maer wy hebben de sonden ende de Rijckdommen des Landts meer gheert als het ghebodt Godes / niet alleen dat ons volck met de Portogysen Vrouwen en Dochteren / maer selfs met Pegerinnen / Molatimen / jae selfs met de Brasiliaensche en Capovers Wyven haer op 't hoochst hebben te buyten ghegaen. Soo dat wy dooz onse grouwelijcke sonde de rechtbaerdige straffe op ons gheladen hebben / en nu neemen wy dit booz een excusie / om de gemeente te doen gheloben dat wy een rechtbaerdighe saeck hebben / segghende / de Portogysen sijn rebellighe verraders / en sy hebben ons volck daer soo grouwelijck ghetrammeert / daer nochtans het contrarie de gheheele werelt bekend is / en datten sy / daer in ons behoorden de hant te bieden / om met geweld de Koninck van Portogael te dwinghen onse wil te doen / ofte ten minsten ons behoorden te doen restituieren het Hollandtsche Brasijl , Angola , St. Thomé , mitsgaders alle onse geleden schade te vergoeden / ofte dat de Ed. Moog : tot her-stellinghe vande Compagnie dadelijck den Koninck behoorden den Oorlooch aen te doen / dan haer Ed. Mooghende sijn wyser / dan soude de Koninck van Spangien met meerder recht moghen segghen dat wy rebellighe verraders waren / alsoo sy onse Souvereyne Koninck was / en wy syne rechte Onderdanen / die deel min recht hadden om de waepenen teghens haren Koninck inde handt te neemen / daer en teghens de Portogysen in Brasijl , Angola , St. Thomé , maer by een particuliere Compagnie gheconquesteert sijn gheweest / de ghemeene staet niet raekende : de Ed. Hoogh Moog. weten wel / dat wy tot onse defencie teghens Spangien gheroeppen hebben / Engelandt / Brancrijck / en alle Christen Natie / en wy willen den Koninck van Portogael , daer wy mede in Aliancie sijn / dreypghen den Oorloogh aen te doen / om dat sy sijn eyghen Natie en Onderdanen / aende andere syde vande Lientie / tegens de Compagnie schijnt de handt te bieden / 't welck soo sy het niet en dede / soo souden de Brasilische Portogysen doen ghelijck wy ghedaen hebben / en versoecken Engelandt / ofte Brancrijck / ofte eenich ander Christen Koninck tot haer bescherminghe / die dat alsoo garen souden doen als Portogael , en dan souden de Brasilische Portogysen van Portogael afghesneden werden / ghelijck wy teghenwoordich van Spangien sijn / en souden dan haer Ed. Hoogh Mooghende ,

ghende , Engelandt ofte Franckerijck oock ghehouden sijn den Oorlogh aen te doen / soo een van dese twee rijcken Brasijl wilde mantereeren teghens de Compagnie , ick gheloof neen.

Officier. Ick had niet gemeent ons discours soo verde te uzgeren / **Do-**mine 't gene **D. V.** ghealligeert heeft / seer defstich is / tot Justificatie vande Brasilsche Portogalen , soo is en salt schaedelijck sijn booz de Compagnie , die om de waerheyt te segghen / daer selfs oorzacch van sijn / dat haer dienaers ghenootsaecht werden haer ongeluck te propheteeren / al hoe wel het mijn leedt is / en souden wy daer in treden om alle quade ghebreecen soo vande Hooge Raden / als vande Chrijghs Raedt / booz den dach te haelen / soo hadden wy wel drie daghen werck / daer is Pieter van Geel , die achst Jaeren Commissaris vande Equipage is gheweest / en de Compagnies soo trouwelijck ghedient heeft / en Krijn Alderck Houte-Pijl , ghewesene Charger Generael / die luden souden oock wat konnen segghen / en wat Compagnie Dieben heeft men in die luden haer plaetsen gheselt / in de Commissaris van Geel sijn plaets / is Pieter Duynkercker , die 27000 guld. van sijn boozighe dienst aende Compagnie ten achteren is / en in de Chargers plaets / Elbert Chrispijnsen , die 46666 gulden van sijn boozighe dienst aende Compagnie ten achteren is / die sijn boecken berzande tot betalinghe van de Compagnie , die geeft men nu occasie (soo sy haer les nu beeter gheleert hebben) om haer selfs rijck te steelen / en de Compagnie met haer eyghen te betalen / en dit sullen dan goede dienaers sijn gheweest vande Compagnie , om datten sy swyghen sullen van anderen / dan Elbert Chrispijnsen , en Duynkerckers dieberpen sijn al te veel bekent / om die te verschoonen / en onse Secretarius Lermite , heeft haest ghenoech om alle sijn Crediteuren te betalen / en Balchazar Dortmont , stecken-Meester Generael / is soo rijck dat hy vande Compagnies middelen Hupsen en Hof-stede bout / en wat Mijn Heer van Goch in factorie doet / als mede Mijn Heer Haecks , weten sy selfs best / en sullen oock eens moeten verantwoorden.

En nu de Compagnie booz haer eyghen dienaers arm ghestoolen sijn / en booz haer quaet beleyt het spit inde affen ghewent hebben / soo dat het onmoghelijck te herstellen is / nu wiltmen het de Ed : Moghende inde hant stecken / om de ghemeene middelen daer aen te consumeeren / en al waert datten haer Ed : Moghende 't hy der handt naemen / soo salt eben veel sijn / want het is een gronde loose put / en machtrich al Hollands middelen te consumeeren / soo wy die daer aen wilde te kosten legghen / en of de Compagnie reeckent dat de Portogijs haer veronghelijck / en groote schaede ghedaen hebben / dat is niet-met-al / de Portogysen ter contrarie hebben grooter schaede by de Compagnie gheleden / de Portogalen en hebben noyt de Compagnie , ofte onse natie soecken te be-oorlogghen / ofte te beschaedighen / maer de Compagnie is tot dien eynde op gherecht om in Welt-Indie den Koninck van Spangien alle af byzuech te doen / en sy hebben het aberechs ghebat / en de Portogijs sou't hebben moeten outgelden / die doen ter tijt onder het Spaensche Jock gehanghen saten / wy ontname den Spanjaert , die daer gheen eyghendom en had / meer als sijn Garnisoenen / om de Portogysen te dwinghen / en onder te houden / wy ontlasten de Portogijs van een houte Jock / en wy leggender

gheschied / en soo is de Heer Gyseling los gheraecht / met des Compagnies
schaede / dit is de eenighe oorfaech datmen daer nae met de meeste macht
mosten naer de Bahia gaen / 't welck het deffem wel twaelf maenden verach-
tert heeft / en onder tusschen wierden wy alle daghen swächer / jae ich sou wel
duzben segghen dat / dat het berlies bande gheheele Compagnie is / de Ed :
Moghende ghelievent naerder te examjneeren / en sullent bevinden alsoo waer-
schytich te sijn / nu haert wel.

Domine. Ick stae verset / en weet niet wat ich segghen sal / Adieu.

F I N I S.

Met recht mogen de Brasiliſche Portogyſen ſeggen,

Godt ſal ons verloffen van 't Hollandtſche Jock ſoo ſwaer,
't Welck ons heeft onder-druckt ſeer naer vijf-en-twintigh
Jaer :

Ghelijck Iſraël uyt Egipt is gheleyt door Godes kracht,
Soo heeft ons Godt tot ons voorighe vryheyt ghebracht.
Om dat d' Hollanders rijkdom voor haer God hebben ge-eert,
Soo heeft Godt al haer werck tot niet ghekeert.
Edoor het vergieten van ſoo veel onnoſel bloedt,
Heeft hy gheftooten al haer regeeringhe met de voet.
Voor onſe verloffinghe zy prys, en eer, Godt Almachtich,
Die ons heeft vry gemaect door zijn rechter-hant krachtich,